

Intervju

Čelična lady hrvatskog izdavaštva Jelena Hekman oštro kritizira pad sustava vrijednosti na književnoj sceni

ANONIMUS ZA KNJIGU DOBIJE

100.000 TO VAM JE NAŠAKU

Nekoć su časopisi bili mjesta za provjeru. A danas se odmah tiskaju knjige. Zato mnogi siđu sa scene jednako brzo kao što su se i uspeli. Razgovarala **Adriana Piteša**

Matica hrvatska u posljednje vrijeme pozornost javnosti privukla Marasovim prijevodom cijeloga Shakespearea, Žmegačevom kulturnom poviješću Njemačke "Od Bacha do Bauhauasa", izdavanjem novog Pravopisa, "Književnim leksikonom" Milivoja Solara, Mandićevim "Notesom"... Iza svih tih izdavačkih projekata stoji Jelena Hekman (1944.), jedna od najdugovječnijih urednica u hrvatskom izdavaštvu. Iako se izdavačkim poslom počela baviti još prije više od 30 godina u nakladničkoj kući Zora, kao njezina najveća zasluga bilježi se ponovno oživljavanje Maticina izdavaštva kojeg se prihvatila nakon što je ukinuta dvadesetogodišnja zabrana rada Matice. U okviru te institucije Jelena Hekman pokrenula je i obnovila 37 biblioteka u kojima je do danas tiskano više stotina knjiga. S Jelenom Hekman razgovorali smo o tome kako ona vidi hrvatsko nakladništvo, o uredničkom poslu, visokim cijenama Maticinih knjiga te suvremenoj prozi.

● Problemi izdavaštva u Hrvatskoj dobro su poznati: ovisnost izdavača o državi, nerazvijena distribucijska mreža, razjedinjenost ceha, loši prijevodi... Što vi mislite o hrvatskom nakladništvu?

- Zapravo je odlično s obzirom na količinu problema. Ni-

Prošla su vremena kad je urednički posao bio gospodski. Lakoća pisanja kompjutorom proporcionalno je jednaka količini najrazličitijih grešaka

je u pitanju samo knjižarska mreža, koja je isključivo vezana uz nekoliko većih središta, nego je za knjigu jednako pogubna i nelojalna konkurencija novinskih nakladnika, kao i medijska blokada koja je u isto vrijeme na djelu. I ne samo novinska. Nisu bez grijeha ni knjižnice sa svojom, blago rečeno, nerazumljivom naba-vnom politikom. Te uzročno-posljedične nevolje vrte se u začaranom krugu pod izlikom da je knjiga roba kao i svaka druga. Pa uzmemo li pritom u obzir da je naše, ionako malo tržište, još i prekriveno bijelim zonama, uz podatke o broju nepismenih i nezaposlenih, tada nas i ne treba čuditi što knjigu na životu najvećim dijelom održavaju državne potpore.

● Koji je ministar imao bolji odnos prema nakladništvu: Vujić ili Biškupić?

- I jedan i drugi su ozbiljni ljudi.

● Koje bi segmente u državnoj politici prema knjizi trebalo mijenjati?

- U državnoj politici prema knjizi mnogo je lutanja, u vjeri da će nova pravila igre uvesti više reda i knjigu što više udaljiti od državne blagajne. Jedan od posljednjih primjera je i Sporazum o jedinstvenoj cijeni knjige koji traži da ona ostane nepromijenjena godinu dana od njezina izlaska. Samo su se rijetki i naivni nje-ga striktno pridržavali. I? Niti je cijena ostala jedinstvena, niti će tko platiti ceh zbog nepo-

... Samo se rijetki i naivni pridržavaju Sporazuma o jedinstvenoj cijeni knjige. Niti je cijena ostala jedinstvena, niti se plaća ceh za neposluh

... Da je Matica dobila dobar rukopis nekog mlađeg autora, taj, vjerujte, ne bi čekao u ladici

... Kako sam uspjela zadržati autonomnu poziciju u Matici? Zna se kako se žena za to može izboriti Dobrom kuhinjom...

Evidencijski broj / Article ID: 7561993
 Vrsta novine / Frequency: Dnevna
 Zemlja porijekla / Country of origin: Hrvatska
 Rubrika / Section:

knj LTURA

Jelena Hekman
urednički posao
radi 30 godina

sluha.

● Dugo ste u izdavaštvu, kako ocjenjujete rad svojih kolega urednika u odnosu na to kako se taj posao obavljao nekad?

- Danas je taj posao znatno teži. Nekad su autori pomno pisali i po nekoliko puta čitali svoje, strojem pisane, rukopise prije predaje nakladniku. Te su rukopise potom čitali lektori pa onda, od tri do četiri puta, i korektori. A za čitanje prije tiska bili su zaduženi tehnički urednici. Danas pak jedan urednik obavlja sve te poslove. Najteže je to što zbog lakoće pisanja kompjutorom, ni autorski rukopisi više nisu pouzdani. Ta je lakoća pisanja proporcionalno jednaka količini najrazličitijih grešaka. Zato i nije teško zaključiti da su vremena kada je urednički posao bio gospodski davno prohujala za nama.

● U koliko se primjeraka Maticine knjige u prosjeku prodaju? Koji je bio Maticin najprodavaniji naslov u proteklih 18 godina?

- Knjige iz biblioteke Parnas sigurno su najprodavanije i nemali broj tih izdanja prodan je u više od 10.000 primjeraka. Od znanstvenih izdanja primate svakako nose 'Pojmovnik suvremene književne i kulturne teorije' Vladimira Bitija, 'Litterarum studia' Radoslava Katičića, 'Slovo iskona' Stjepana Damjanovića, ali i 'Mali staroslavensko-hrvatski rječnik' grupe autora. Sada im se već približila i Žmegačeva knjiga

'Od Bacha do Bauhausa'.

● Koliko primjeraka knjiga ostaje u skladištu?

- Nemamo većih zaliha, jer ne tiskamo odjednom planiranu nakladu. Izdanje koje se traži radije ponovimo.

● U više navrata vrlo ste negativno govorili o tzv. kiosku-izdavaštvu. Matica je sad izdala dvije knjige namijenjene prodaji na kiosku. Kako ste se odlučili na taj potez?

- Razlika je između kiosknakladništva i prodaje putem mreže kioska diljem zemlje. Za ova dva priručnika u prodaji, novi Pravopis i 'Književni leksikon' Milivoja Solara, smatrali smo dužnošću učiniti ih dostupnima najširem krugu čitatelja, pogotovu onima koji uglavnom i ne ulaze u knjižare. E, kad bi bilo moguće da se sva hrvatska izdanja mogu naći na toliko prodajnih mjesta. Tada bi i cijene knjiga bile znatno niže.

● Nije li Matica privilegirana time što se zapravo ne mora zamarati zakonima tržišta i, za razliku od drugih nakladnika, ima taj luksuz da je na državnom budžetu te si može priuštiti profilirati izdavački program?

- Nije. Za razliku od drugih nakladnika, koji slobodno mogu razvijati svoju knjižarsku mrežu, Matici je to pravo, kao udruzi, zakonski zapriječeno.

● Cijena sabranih Shakespeareovih djela je 1800 kuna, Žmegačev 'Od

Možete li se sjetiti kad je netko s argumentima napisao lošu književnu kritiku? Ponekad se čini da se to dogodilo, ali tada je riječ o nečem drugom

Bacha do Bauhausa' stoji 790 kuna. Ne mislite li da tako visoki iznosi odbijaju kupce, odnosno koliko su cijene tih knjiga realne?

- Ne samo da su realne, nego su na samoj granici povrata uloženoga novca kada im se oduzme knjižarski rabat ili popust koji na te knjige imaju članovi Matice hrvatske. A uz to prodanu knjigu u knjižarama, na koje smo osuđeni, nije lako i naplatiti. Naš je program takav da nema rok trajanja i ne očekuje se da ta izdanja budu hitovi poput, recimo, nekog romana.

● Svojedobno ste napisali da se nekad 'za je-

dan objavljeni tekst u časopisu moglo mjesec dana pristojno živjeti, dok je honorar za knjigu bio dostatan za kupnju ili kućice na moru, manjeg stana u gradu ili, najmanje, novog auta'. Kako gledate na autorske honorare danas?

- Bilo je tako u davnim pedesetim godinama. Ali, tada je, očigledno, to bilo u planskoj državnoj režiji. I u našem vremenu događaju neke čudne stvari. Nepoznat netko za svoj prvijenac dobije i 100.000 kuna. U Matici hrvatskoj za ratna vremena honorari su bili simbolični. Ali, bila su to teška ratna vremena i mnogi su nam tada, bez naknade, nudili svoja djela. Honorari su danas mnogome bolji i vjerujem da će se, s pravom uspostavom tržišta, još i poboljšati. U Matici se povjerenje autora nikad nije zlorabilo.

● Uspjeli ste godinama uz Maticu zadržati predstavnike uglavnom starije hrvatske znanstvene kreme. Otvoreni ste i prema djelima mladih znanstvenika. Ali, što je s proznom produkcijom, pogotovo mladih autora?

- Niste u pravu. Svi imaju jednake uvjete. Mnogi danas mladi priznati autori i nakladnici prve su lekcije i prilike dobili upravo u Matici. Iznjedrili su se iz časopisa Zor, Homo Volans i biblioteke prvijenaca Kronometar. Objavili smo i rukopise posve nepo-

znatih autora kada su bili dobri. Posve je sigurno da dobar rukopis nekog mladoga autora ne bi čekao u ladici na red za objavu. Dobio bi prednost pred 274 knjige, koliko ih imamo u planu za objavu u nekoliko sljedećih godina.

● Što mislite o proznoj produkciji autora srednje i mlade generacije?

- Velike su razlike među njima. Za razliku od nekad, kad je hrvatska proza na prste jedne ruke brojila svoje dobre prozaište, danas je stanje mnogo bolje. No, ovima mladima nisam osobito oduševljena. Previše je u njihovoj prozi brutalnosti i prostota, a izostaju one teme koje ih u životu itekako pritišću.

Zato je tu cijeli niz već davno potrošenih obrazaca koji još možda mogu obradovati publiku sa špice. Zaboravilo se da su nekoć časopisi bili prava mjesta za književnu vježbu i provjeru. A danas se piscima odmah tiskaju knjige. Mnogi od njih zato siđu u književne scene jednako brzo kao što su se na nju i uspeli.

Za neke od njih pretjerana, zaglušujuća reklama bila je uistinu pogubna. Izvrsnim knjigama pojavili su se, primjerice, Ferić, Cvetnić, Baretić i Gromača. No, teško je nakon tolikih hvalospjeva i nagrada dalje raditi bez pritiska javnosti i njezinih očekivanja. Pisanje je dugotrajan i ozbiljan posao. Prava je šteta što su istodobno u toj kakofoniji neke sjajne proze ostale zapravo nepročitane. To su, primjerice, roman 'Kronika provincijskoga kazališta' Pavla Pavličića, a od mladih autora knjiga kratkih priča 'Moj brat Felix Krul' Željka Špoljara, koja nije dobila gotovo ni jednoga novinskog retka. A danas su pune novine tekstova o tome da je taj mladao dobio nagradu za rukopis na jednom natječaju. Očito je da nam nedostaju ozbiljniji i jasniji kriteriji.

● Kako ocjenjujete današnju književnu kritiku?

- Gotovo da danas više i nema ozbiljne kritike. A, ako je i ima, tada je ona više klanovski podijeljena. Pod naslovom 'Hrvatska književna kritika. Teorija i praksa' priredila sam tematski broj Vijenca, što je 2005. objavljeno i u istoimevoj knjizi.

Tada široko provedena anketa pokazala je sav sjaj i bijedu naše kritike. Tko komu sudi, kada, gdje i kako ne može ostati tajna u našoj relativno maloj sredini. A ipak su nekoć autori sa strahom čekali kritiku za svoj rad. Danas, nasupro tome, ako se nešto i napiše, jedni druge do neba hvale. Možete li se uopće sjetiti kad je zadnji put netko s argumentima napisao lošu književnu kritiku? Ponekad se, doduše, čini kao da se i to dogodi, ali tada je uglavnom riječ o nečem drugom.

● Nije tajna da imate prilično autonomnu poziciju u Matici. Kako ste se izborili za taj status?

- Zna se kako se žena za to može izboriti. Dobrom kuhinjom... Naravno, šalim se. Ali, već i ovako sročeno pitanje upućeno ženi sugerira nešto slično. Vjerujem da sam to povjerenje stekla radom. Ono je neprekidno otvoreno sudu javnosti i ništa nije moguće zabašuriti. Ne mislite li i vi tako? Više od pet stotina potpisanih knjiga od 1993., kada se obnovilo Maticino nakladništvo, jedini su pravi odgovori na vaše pitanje. ●

●●● Jelena Hekman u svojoj izdavačkoj kući okuplja kremu starijih znanstvenika i mladih u usponu